

Chet el bolalar adabiyoti

- Asrlar osha xuddi ertak kabi eldan elga, tildan tilga o'tib, dillarni yashnatib yurgan "Qizil SHapkacha"(SH.Perro)", Robinzon Kruzo"(D.Defo), "Gulliverning sayohatlari" (J.Swift), "Dyumchaxon"(X.Andersen), "Oltin baliq" (A.S.Pushkin), "Tom Soyerning boshidan kechirganlari", "SHaxzoda va gado" (M.Tven), "Kapitan Grand bolalari", "Ostin-ustin" (S.J. Vern),"Don Kixot"(J. Servantes) kabi asarlar yosh qalblarning olamga nisbatan qiziqishlarini jo'sh urdirib yuboradi.
- XX asrda bunyod etilgan "Maugli"(R.Kipling), "Kichkina shahzoda"(A. De Sent-Ekzyuperi), "Katta va kichik Karlson" (A. Lindren), "Toshkent-non shahri" (A.Neverov), "Vinni Pux" (A. Miln), "Axmoq sichqoncha haqida ertak" (S.Marshak), "Uch baqaloq" (Yu. Olesha), "Quvnoq japbaqlar" (B.Kerboboev), "Doktor Aybolit" (K.CHukovskiy), "Timur va uning komandasi" (A. Gaydar), "CHippolinoning sarguzashtlari" (J. Rodari), "Styopa amaki" (S. Mixalkov), "Kim bo'lsam ekan?" (V. Mayakovskiy), "Bilmasvoy quyosh shahrida" (N.Nosov) singari olam kezib yurgan asarlar o'zbek kitobxon bolalarida katta taassurot qoldirmoqda

Sharl Perro (1628-1703)

- “Qizil Shapkacha”,
- “Zolushka” •
- “Etik kiygan mushuk” asarlari
- “Havorang soqol”,
- “Eshak terisi”,
- “Uyqudagi malika” kabi

Aka-uka Grimmmlar (Yakob 1785-1863, Vilgelm 1786-1859)

- Aka-uka (Yakob 1785-1863, Vilgelm 1786-1859) Grimmmlar Magdeburg universitetida o'qib yurgan chog'laridayoq o'rta asr olmon tarixi va madaniyati, huquq va mifologiyasi, xalq og'zaki ijodi hamda til va adabiyoti bilan shug'ullana boshladilar.
- Ular avval Gettingen, keyinchalik esa Berlin universitetining professorlari bo'ldilar Yakob olmon tili grammatikasi va mifologiyasini, Velgelm o'rta asr olmon adabiyoti va xalq og'zaki ijodini o'rgana boshladilar.
- 1812- yilda Grimmmlar tomonidan yozilgan ertaklar bir necha jildli "Bolalar va oilaviy ertaklar" yuzaga keldi. 1815- yilda 2-jild, 1828- yilda esa har ikkila jildni umumlashtiruvchi uchinchi jild bosilib chiqdi.
- Grimmmlarning uch jildli kitobiga ikki yuzdan ortiqroq ertaklar jamlangan bo'lib, unda mualliflar ko'proq afsonaviy, maishiy va hayvonlar haqidagi ertaklarni umumlashtirishga harakat qilganlar.

Aka-uka Grimmmlar ijodi

- Grimmlarning “Quyvon bilan tipratikon”, “Bo’ri va tulki” asarlari masal janriga yaqin turishi bilan kitobxonda katta taassurot qoldiradi.
- “Yalqov Gens”, “Gansning baxti”, “Botir tikuchi”, “Yosh pahlavon”, “Bremen musiqachilari” kabi ertaklari o’zbek bolalarining ham sevimli avsarlariga aylanib qolgan.
- “Yosh pahlavon” ertagidagi botirning qiyofasi kichik maktab yoshidagi o’quvchilarda katta qiziqish uyg’otadi. U halol, pok inson bo’lib, rostgo’ylik, to’g’ri so’zlik shaydosi. SHu sababga ko’ra u yo’lida uchragan har qanday to’siq va g’ovni shoshilmay, jasorat va mardlik bilan yengadi, maqsadiga erishadi.
- “Botir tikuvchi” ning syujeti ko’pchilikka yaxshi tanish. Qahramon nogahon bir nechta pashshani nobud qilish bilan o’ziga o’zi botir, dovyurak tamg’asi-shiorini yozib, yelkasiga osib oladi. U baxtini, taqdirini sinab ko’rish, peshonasida borini qo’lga kiritish maqsadida safarga otlanadi.

Hans Kristian Andersen (1805-1875)

- Daniyaning jahonga mashhur ertakchisi Hans Andersen 1805- yilda Odens shahrida dunyoga keldi.
- Bolaning otasi kavushdo'z, onasi esa kir yuvuvchi bo'lib ishlar edi. SHuning uchun Hans kambag'allar maktabiga o'qishga kiradi. Oradan uncha ko'p vaqt o'tmay, ularning oilasi Kopengagenga ko'chadi. Bolaning yashash sharoiti va o'qishi bu yerda ancha-muncha yaxshi bo'ladi. Bo'lajak yozuvchi 1823-yilda Slagels maktabiga o'ishga kiradi, undan keyin Xelsingyorda ta'lim oladi. 1828-yilda esa Kopengagen universitetiga o'qishga kiradi.
- Andersen juda ko'plab mamlakatlarni kezib chiqadi. Frantsiya, SHvetsariya, Italiya, Gretsiya va Ispaniya singari joylarga sayohat qiladi.

“No’xat ustidagi malika” ertagi

Bir shahzoda haqiqiy malikaga uylanish uchun butun yer yuzini, shahar-u qishloqlarni qidirib hech qaerdan haqiqiy malikani topa olmaydi. Hafsalasi pir bo’lgan, tarvuzi qo’ltig’idan tushgan shahzoda qasrga qaytadi.

- Kunlardan bir kun ko’z ko’rib, quloq eshitmagan mo’jiza yuz beradi:
- “Bir oqshom havo aynigandan aynibdi: shundoq chaqmoq chaqib, momaqaldiroq gulduros solibdi, yomg’ir chunonam chelaklab quyib beribdiki, dahshatning o’zginasi.
- To’satdan qasr darvozasi taqillab qoldi. Keksa qirol borib darvozini ochibdi.
- Darvozada malika turardi. Yo qudratingdan, uni nimaga o’xshatish mumkin! Suv malikaning sochlari, ko’ylaklaridan sharillab oqib, to’ppa-to’g’ri boshmoqlarining uchlariga, tovonlariga tushardi, u bo’lsa pinagini buzmay, “Men haqiqiy malikaning xuddi o’ziman, derdi” .
- Malikani sinab ko’rish ishlari ham g’alati bo’ldi. Tunda qirq qavat ko’rpa ostiga no’xatni yashirib joy solib berdilar. Tannoz oqbilak qiz ertalab o’rnidan turar ekan, “qanday uxlab turdingiz?” deyilgan savolga nolish ichki dard bilan javob berdi:
- “Ey juda yomon!-deydi u. –Ko’zimni yummadim desam ham bo’ladi. Men qandaydir qattiq narsaning ustida yotdim, butun a’zoyi badanim ko’karib ketdi. Naqadar dahshat!”
- SHahzoda qizning haqiqiy malika ekanligini bilib, unga uylanadi.

“Bolalar gurungi” ertagi

- Shohona qasrga to'plangan bir to'da bashang kiyingan aslzoda bolakaylar qasrni to'ldirib maqtanishar, ota-onalarining hisobsiz boyliklari bilan quvonishar, kelajakda ota-onalaridan ham badavlatroq bo'lish uchun harakat qilishlarini kibor bilan ta'kidlashar edilar. Bu boy-badavlat bolalarning bir-birlariga gap bermay maqtanishlarini yirtiq-yamoq kiyim kiyib olgan bir kambag'al bola tinglab, xo'rsinar, “bularga yetish bizga yo'l bo'lsin”, deb qo'yar edi, o'zicha.
- Yillar o'tib o'sha juldur kiyimli bola yaxshi o'qib, rassom bo'lib yetishdi, mamlakatda eng boy odamlardan biriga aylandi, o'ziga munosib bir qasr qurdirdi. “Qasr hamda uning ichidagi xazinani ko'rish”ni hamma istardi.

Darsni mustahkamlash uchun savollar

- “Bolalar gurungi”dagi bolalarning o’zaro suhbatidan qanday xulosa chiqardingiz? Kambag’al bolaning mashhur rassom bo’lib yetishishiga asosiy sabab nima deb o’ylaysiz?
- “No’xat ustidagi malika” ertagida qanday g’oya ilgari surilgan?
- Andersen ertaklarining tarbiyaviy ahamiyati qanday?